

Ρεπορτάζ

ΑΛ. ΠΑΠΑΧΕΛΑΣ

Τρία βασικά ερωτήματα αιωρούνται τον τελευταίο καιρό καθώς κλιμακώνεται ο δημόσιος διάλογος για το αν οι ελληνοτουρκικές διαφορές μπορούν και πρέπει να παραπεμφθούν στη Χάγη: ποια ήταν η προετοιμασία από την κυβέρνηση Σημίτη για ενδεχόμενη προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο, πόσο κοντά φτάσαμε σε μια συμφωνία Αθήνας - Αγκυρας, το 2003, και πόσο ενημερωμένη ήταν η κυβέρνηση Καραμανλή για όσα είχε διαπραγματευθεί ο τότε πρωθυπουργός Κώστας Σημίτης.

Διασταυρωμένες πληροφορίες αναφέρουν ότι πράγματι τον Δεκέμβριο του 2003 η Ελλάδα και η Τουρκία είχαν οδηγηθεί πολύ κοντά σε συμφωνία, έπειτα από 22 γύρους διαπραγματεύσεων. Το πρώτο στάδιο προέβλεπε πως η Ελλάδα θα επέκτεινε τα χωρικά της ύδατα, είτε σε οκτώ (8) είτε σε εννέα (9) ναυτικά μίλια, εκτός από ελάχιστες περιοχές όπου η κίνηση αυτή θα δημιουργούσε σοβαρά προβλήματα στη ναυσιπλοΐα, κοντά στα τουρκικά παράλια. Τα 9 μίλια ήταν ο ελληνικός στόχος, με τα 8 να αποτελούν μίνιμουμ που μάλλον αποδεχόταν η Αγκυρα. Την ίδια στιγμή η Ελλάδα θα δεχόταν έναρμόνιση του εναέριου με τον θαλάσσιο χώρο. Εν συνεχεία θα δινόταν στη δημοσιότητα κοινή ανακοίνωση των δύο κυβερνήσεων, στην οποία θα εκφραζόταν η πρόθεσή τους να διαπραγματευθούν ένα συνυποσχετικό συναφές με την παραπομπή των υπολοίπων ελληνοτουρκικών διαφορών στη Χάγη. Σε αυτό το σημείο υπάρχει διάσταση απόψεων ανάμεσα στο τι υποστηρίζουν οι Έλληνες και στο τι οι Τούρκοι διαπραγματευτές. Οι Τούρκοι επιμένουν πως βασική αρχή της διαπραγμάτευσης ήταν ότι «τίποτε δεν είναι οριστικό μέχρι ότου οριστικοποιηθεί όλη η συμφωνία, σε κάθε λεπτομέρειά της». (Nothing is final until everything is final). Υποστηρίζουν δηλαδή ότι θα αποδέχονταν την επέκταση των ελληνικών χωρικών υδάτων σχεδόν ταυτόχρονα με την οριστικοποίηση του συνυποσχετικού, ώστε να βεβαιωθούν πως θα τους κάλυπτε σε θέματα ζωτικής σημασίας. Οι Έλληνες αξιωματούχοι ισχυρίζονται ότι θα προηγείτο η επέκταση, «κατόπιν ειδοποίησης», και το συνυποσχετικό θα έπρεπε να ολοκληρωθεί ως τον Δεκέμβριο του 2004. Τότε, κατά την άποψή τους, η Ελλάδα μπορούσε να θέσει βέτο στην τουρκική υποψηφιότητα για την ΕΕ, απαιτώντας να εγκαταλείψει την εμμονή της στην απο-

Ο κ. Α. Σκοπελίτης (αριστερά) και ο κ. Ουγκούρ Ζιγιάλ συμμετείχαν σε 22 γύρους διαπραγματεύσεων

■ Η προηγούμενη κυβέρνηση έφτασε πολύ κοντά σε συμφωνία με την Αγκυρα αλλά δεν προχώρησε στη σύνταξη συνυποσχετικού για τη Χάγη

Η «προϊκα» Σημίτη για την προσφυγή στη Χάγη

στρατιωτικοποίηση των νησιών ή στις γκρίζες ζώνες.

Γεγονός είναι ότι εκεί βρισκόμασταν τον Δεκέμβριο του 2003 χωρίς η Τουρκία να έχει ποτέ εγείρει ζήτημα μειονότητας στη Δυτική Θράκη, ενώ και στο ζήτημα των γκρίζων ζωνών ήταν πάντοτε πολύ διακριτική. Οι άνθρωποι που βρέθηκαν εκείνο τον Δεκέμβριο στον στενό κύκλο του κ. Σημίτη θυμούνται μια ιστορική σύσκεψη στο Μέγαρο Μαξίμου. Όλοι συμφωνούσαν πως η κατ' αρχήν συμφωνία ήταν πολύ καλή για τα ελληνικά εθνικά συμφέροντα, «καλύτερη δεν θα πετύχουμε ποτέ» σχολίαζε ακαδημαϊκός με βαθιά γνώση του αντικειμένου. Το ερώτημα ήταν κατά πόσον η κυβέρνηση Σημίτη θα άντεχε πολιτικά να εγκατα-

λείψει την - εντελώς θεωρητική και ανεφάρμοστη στην πράξη - ιδέα της επέκτασης στα 12 μίλια. Κάποια στιγμή, σε εκείνη τη σύσκεψη, ο κ. Σημίτης ρώτησε στενό του σύμβουλο αν θα χρειαζόταν προεδρικό διάταγμα ή νόμος για την επέκταση στα 8 ή στα 9 μίλια. Η απάντηση ήταν πως «μπορεί να γίνει και με διάταγμα, αλλά για ένα τόσο κρίσιμο θέμα το σωστό θα ήταν να περάσει με νόμο». Ο κ. Σημίτης είχε εν συνεχεία μία τετ α τετ συνάντηση με τον τότε υπουργό Εξωτερικών Γιώργο Παπανδρέου και κατόπιν αποφάσισε ότι δεν άντεχε πολιτικά τον συμβιβασμό και γι' αυτό θα το άφηνε για αργότερα.

Είχαν προηγηθεί δύο χρόνια εξαιρετικά συστηματικής προε-

τοιμασίας, με απόφαση του κ. Σημίτη. Τρεις άνθρωποι, που γνωρίζουν όσο λίγοι το αντικείμενο, οι καθηγητές Χρήστος Ροζάκης (προσωπικός φίλος του τότε πρωθυπουργού), Αργύρης Φατούρος και Χάρης Παμπούκης ανέλαβαν να φέρουν εις πέρας μια διαδικασία συνολικής επανεκτίμησης της νομικής θέσης της Ελλάδας και αποτίμησης μιας πιθανής απόφασης της Χάγης. Στο πλαίσιο των προσπαθειών τους ταξίδεψαν ινκόγκνιτο σε πολλές ευρωπαϊκές, και μη, πόλεις. Στη Γενεύη, για παράδειγμα, συναντήθηκαν με τον εκλιπόντα Νίκο Βαλτικό, έλληνα ευπατρίδη με φήμη γκουρού σε θέματα διεθνούς δικαίου. Ο Βαλτικός ήταν καθοριστικός στις συμβουλές

που έδινε για το ποιους ξένους ειδικούς έπρεπε να χρησιμοποιήσει η Αθήνα, ποια λόμπι θα έπαιζαν ρόλο στο εσωτερικό του Διεθνούς Δικαστηρίου καθώς και τη γραμμή που θα έπρεπε να ακολουθηθεί σε κρίσιμα ζητήματα.

Το Ινστιτούτο Συνταγματικού Δικαίου, με επικεφαλής τον πρώην σύμβουλο του Ανδρέα Παπανδρέου καθηγητή Γιώργο Κασιμάτη ανέλαβε να εξασφαλίσει γνωμοδοτήσεις από κορυφαίους ξένους ειδικούς αναφορικά με τα θέματα που απασχολούσαν τον Κώστα Σημίτη εν όψει της διαπραγμάτευσης: πόσο ισχυρές είναι οι ελληνικές θέσεις για την αποστρατιωτικοποίηση, τις γκρίζες ζώνες, την υφαλοκρηπίδα. Σπουδαίοι ειδικοί όπως ο καθηγητής Μάικλ Ράισμαν του αμερικανικού Πανεπιστημίου Γέιλ, ο κ. Στίβεν Σβέμπελ, πάλαι ποτέ πρόεδρος του Δικαστηρίου της Χάγης, ο γάλλος καθηγητής Πρόσπερ Βέλ, πανεπιστημιακός δάσκαλος του κ. Προκόπη Παυλόπουλου συνέταξαν σχετικές γνωμοδοτήσεις. Πού κατέληγαν; Στο συμπέρασμα ότι η Τουρκία δεν είχε σοβαρά νομικά επιχειρήματα για τις γκρίζες ζώνες και η Ελλάδα χρειαζόταν διαφορετική νομική προσέγγιση στο θέμα της αποστρατιωτικοποίησης. Στο θέμα της υφαλοκρηπίδας υποστήριζαν πως «στα χαρτιά» οι ελληνικές θέσεις ήταν ισχυρές αλλά το Δικαστήριο θα αποφάσιζε με πολιτικά κριτήρια.

Στην προετοιμασία συμμετείχε και μία μεγάλη διεθνής δικηγορική εταιρεία, οι Freshfields. Συγκεκριμένα, ο Γιαν Πόλσεν, στέλεχος τής εν λόγω εταιρείας, είχε συμβουλευθεί το Μπαχρέιν στην εκδίκαση της υπόθεσής του με το Κατάρ στη Χάγη. Η εταιρεία αυτή παρείχε σχέδιο οργάνωσης της ελληνικής πλευράς, το οποίο προέβλεπε τη συλλογή στοιχείων από τα Γενικά Αρχεία του κράτους και γενικώς κάθε κίνηση που απαιτούνταν με σκοπό την ετοιμασία του φακέλου. Παράλληλα επιστρατεύθηκε μεγάλο ευρωπαϊκό ινστιτούτο, το οποίο ετοίμασε χάρτες με πάνω από 35 σενάρια, με την Ελλάδα να έχει 8 ή 9 ναυτικά μίλια ως χωρικά ύδατα, με διαφορετικές προσεγγίσεις του ζητήματος της υφαλοκρηπίδας, κτλ. Όσοι γνωρίζουν τα του σχετικού φακέλου, είχαν εντυπωσιασθεί από τη συστηματικότητα της προετοιμασίας. «Ολα ήταν έτοιμα και κόστισαν λιγότερο από 400.000 δολάρια, ποσό μάλλον ασήμαντο» ανέφερε χαρακτηριστικά Έλληνας αξιωματούχος εκείνης της περιόδου και προσέθετε: «Οι Τούρκοι είχαν μείνει πίσω με τον καναδό ειδικό Βαν Ντάικ και ελάχιστη προετοιμασία».

Υπουργείο Εξωτερικών

Τι έμεινε από την προετοιμασία για το Διεθνές Δικαστήριο

Αξιωματούχος του υπουργείου Εξωτερικών εκείνη την εποχή υποστηρίζει ότι ο Τάσος Γιαννίτσης έδωσε στον διάδοχό του στο υπουργείο Εξωτερικών Πέτρο Μολυβιάτη ενημερωτικό υπόμνημα για την όλη διαπραγμάτευση και ότι δύο τουλάχιστον σειρές από τις γνωμοδοτήσεις των ξένων ειδικών, τους χάρτες και τα σενάρια αλλά και τα πρακτικά των 22 γύρων διαπραγμάτευσης Σκοπελίτη - Ζιγιάλ βρίσκονται στα υπηρεσιακά αρχεία του υπουργείου Εξωτερικών. Σύμφωνα με τον ίδιο αξιωματούχο, «ουδέποτε λειτούργησε άτυπο κανάλι διαπραγμάτευσης για αυτά τα ζητήματα. Ο,τι έγινε, έγινε στο πλαίσιο των διερευνητικών συνομιλιών» ενώ παράλληλα διατύπωνε την εκτίμηση ότι ο κ. Ζιγιάλ ήταν σε συνεχή επαφή με το τουρκικό επιτελείο

προτού δώσει οιαδήποτε απάντηση στους Έλληνες διαπραγματευτές. Η εκτίμηση όσων ασχολήθηκαν με την προετοιμασία της διαπραγμάτευσης, εν όψει του Δεκεμβρίου του 2004, ήταν ότι η διαπραγμάτευση του συνυποσχετικού θα απαιτούσε τουλάχιστον εννέα μήνες, αν όχι πολύ περισσότερο. Όσο για την εκδίκαση της ίδιας της υπόθεσης στη Χάγη, υπολογιζόταν ότι θα διαρκούσε τέσσερα - πέντε χρόνια. Ολα πάντως δείχνουν ότι ο φόβος του πολιτικού κόστους ακύρωσε μια σοβαρή πιθανότητα επίλυσης των ελληνοτουρκικών διαφορών. Η σημερινή κυβέρνηση έχει μείνει με μια εξαιρετική υποδομή προετοιμασίας, αλλά χωρίς τον ισχυρότατο μοχλό πίεσης που διέθετε στο τέλος του 2004, και με μια Τουρκία σε κρίση και αβεβαιότητα.